

Софія з Фредрів Шептицька

Постаті братів Шептицьких: Андрея-Романа- Митрополита Грекокатолицької Церкви, Станіслава- генерала армії в II Речіпосполитій, і винесеного на престололи останнім часом Климентія- Казимира-ігумена Закону Студитів, видаються на перший погляд цілком різними, хоча вони є синами одних батьків- Софії з Фредрів та Івана Шептицького. Постать матері трьох синів, з котрих кожен відіграв визначну роль в історії початку ХХ ст. і II Речіпосполитої, є надзвичайно захоплюючою, але для загалу маловідомою.

Метою цієї статті є наближення духовного образу Софії з Фредрів Шептицької. Основою для написання цієї праці були листи Софії до Ванди Островської з років 1856-1884. Листи ці зібрав, уклав в хронологічному порядку та опрацював син Софії- Казимир у 1911 році. Зберігся тільки рукопис опрацьованих листів, який був надрукований у 1927 році в п'ятиох екземплярах. Один із них знаходиться у сімейному архіві.

Представлена тут постать Софії в силу обставин є неповною- побачимо Софію очами Казимира- її сина, а також її самої в листуванні з кузинкою. В даний час опрацьовуються матеріали з колишнього архіву Митрополита Андрея, серед яких листування Софії з Митрополитом, а також її духовні щоденники. Ці матеріали є цінними для кращого розуміння і зображення духовної постаті Софії з Фредрів Шептицької.

Софія з Фредрів Шептицька, про яку Станіслав Тарновський сказав, що “(...) була однією з найвищих і найшляхетніших постатей свого часу”, народилася у Львові 20 травня 1837 року. Вона була наймолодшою дитиною Софії з Яблоновських і Олександра Фредри.

Батько Софії, Олександр Фредро, був визначним польським письменником (1793-1876). Цінності які ставив понад усе- це честь, сім'я і родинний дім. Старіючий Фредро був передусім батьком, чоловіком і головою клану Фредрів. Він дуже любив свою дочку і Софія завжди це відчувала; розповідав їй казки та гуморески, любив робити несподіванки. Вона віддячувала за цю любов, хоча це було нелегко. В листах Софія розповіла правду про батька: був нетерпеливим у хворобі, мав різкий темперамент, гнівався і сварився по дрібницях, але робив це в жартівливій формі. Вмів любити.

Олександр Фредро піклувався про розвиток доньки. Вона брала приватні уроки малювання у найкращих на той час львівських вчителів, уроки гри на фортепіано, також уроки гімнастики. Та перш за все він дбав про її добре виховання. Коли Софія почала з'являтися у вищому світі, батько присвятив їй вірш *Zaslona Mohameda*. В ньому він висловив свої сподівання щодо майбутнього дочки. Залежало йому перш за все на тому, щоб

Софія не втратила скарбу, який в собі носила- тим скарбом було чисте, як джерело серце, палка віра і гаряча любов. *Zaslona Mohameda* це не єдиний вірш, присвячений дочці.

Мати Софії Шептицької- Софія Яблоновська (1798-1882) народилася в галицькій поміщицькій родині. Інтелігентна, артистично обдарована, намагалася жити в тіні чоловіка. Була доброю матір'ю і дбала про дітей, але була далекою від їх розпещування. Вихована в суворій атмосфері та маючи прикрий життєвий досвід, вважала за слухне вимогливе виховання. Дівчинка не розуміла такого відношення з боку матері, і коли Софія згадувала своє дитинство, наймилішими спогадами її були хвилини хвороби, бо тоді мати приділяла їй багато уваги і турботи. З часом мати і донька дуже зблизилися. Софія сердечно кохала матір, а власний життєвий досвід допоміг їй віднайти скарби материного серця, зрозуміти терпіння і покохати слабості.

З родинного дому Софія винесла доброзичливість до інших, повагу до приятні і навчилася чутливості. Стабільність подружнього і родинного життя Фредрів, а також міцний зв'язок з батьком були добрим ґрунтом для розвитку особистості Софії.

Дім Фредрів відвідували численні родичі і приятелі родини, які належали до різних суспільних і політичних прошарків. Софія з усіма уміла налагодити близькі і теплі стосунки. Її приваблювало товариство молодих, але й до багатьох старших осіб вона відчувала щире прив'язаність. До них належали її багатолітня вихователька, вчителька і довічна приятелька Аделя Дефорель родом з Швейцарії, а також тета Праскеда Фредро.

В родині Фредрів Аделя вважалася членом сім'ї. Її шанували і відносилися до неї як до найближчої родини. Саме їй Зося завдячує виховання в простоті. Аделя відкривала перед Софією таємниці світу, даючи їй ґрунтовні уроки з історії чи катехизму. Софія безмежно довіряла Аделі, була до неї дуже прив'язана, а кожна розлука завдавала їй болю. З часом дитяча любов і прив'язаність переросли в глибоку дружбу.

Праскеда Фредро також мала величезний вплив на формування релігійності Софії, вона зазначає, що тітка була "*(...)першим втіленням християнської думки*" з котрим зустрілася. Вперше вони побачилися 1850 року, коли Софія разом з батьками приїхала в Париж. Мала Софія відчула в особі Праскеди однодумця і прихильника. Особливо вона приваблювала Зося своїм свободолюбством, добротою однаковою для кожного, життєрадісністю, стилем духовного життя і християнським милосердям. Слухаючи тітку, в серці Зосі прокидалося прагнення до глибшого життя, до справ Божих, до того, що найцінніше в житті.

В багатьох поколіннях Фредри були споріднені зі Скринськими і Яблоновськими. Родичі часто зустрічалися, та особливою симпатією і довірою Софія обдаровувала старшу від неї на чотири роки кузинку Ванду Островську, з дому Скринська. Саме Ванда- Дуня була

адресатом багатьох Софійних листів, які послужили джерелом для написання цієї статті. Листування, яке тривало аж до смерті Ванди, розпочалося весною 1854 року.

Софія називала Ванду “Ангелом Хоронителем” свого життя, бо небагато було людей, котрим вона стільки завдячувала. Софія цінувала поради Ванди, яка вміла підтримувати її у різних життєвих ситуаціях і вказувала їй на Бога, як головну мету життя, бо сама була глибоко віруючою людиною. Основною тематикою їх листування були справи душі і відношення до Бога. Працюючи над собою, Софія часто звирялася Ванді: “(...) *щоб власне Я звільняло у серці чимраз більше місця для любові до Бога і людей*”

Софія завжди шукала людей, які були близькими її внутрішній зрілості і відповідали її душевним вимогам і сподіванням. До кола осіб, котрі плекали релігійність Софії в дитячі роки належали, між іншими, о. Самюель Пясецький з чину Бернардинів, який був частим гостем у львівському помешканні Фредрів, а в часі перебування в Парижі священник Мікель-вікарій з костелу св. Филипа дю Руле, який був на той час сповідником Софії. В родині Фредрів також не бракувало осіб духовного стану. Серед них молодший син улюбленої тітки Праскеди- Добеслав Фредро, який був капеланом у Парижі, та священник Генрих Скринський.

Роль духовних опікунів відігравали також відомі Єзуїти, які того часу за дорученням папи Лева XIII були реформаторами Чину Святого Василія Великого в Галичині. У формуванні духовості Софії значне місце посідав о. Генрих Яцковський- єзуїт. Про їх першу зустріч пише Софія у листі до Ванди від 4 лютого 1880 року. З цього часу він став її духовним наставником, приятелем її синів і їх сповідником. В наслідок цього знайомства духовне життя Софії стало глибшим про що свідчила її неодноразова участь в закритих реколекціях.

Традицією родини Фредрів та Шептицьких було підтримування добрих стосунків з духовенством обидвох обрядів. Будувалися вони на засадах відвертості, довіри і доброзичливості. В родині чоловіка Софія знайшла багато сімейних памяток та і глибоких традицій греко-католицького обряду.

На зацікавлення Софії мали вплив родинне середовище, оточуючий її світ, суспільні відносини, культурне, а навіть політичне життя, в якому опосередковано брала участь через заангажованість батька, брата, а згодом чоловіка.

На формування зацікавлень молодшої людини має вплив її освіта, як це було у випадку Софії- малювання стало її пасією. В одному з листів до Ванди читаємо “(...) *не вмю не хотіти малювати*”. Незважаючи на непрофесіоналізм, малювала багато і добре. З’являлися чудові роботи. Живопис був для неї засобом вираження своїх почуттів і туги за ідеалом. Численні портрети писалися на прохання конкретних осіб, переважно родичів і приятелів. Інші роботи були наслідком її релігійних переживань і ставали нагодою до щирої молитви.

Багато картин на релігійну тематику, які вийшли з-під пензля Софії, до війни можна було знайти в польських костелах і монастирях наприклад: Брухналю, Жовкві, Язловиці, Кракові чи Львові. Натхнення до написання таких картин Софія черпала в захопленні творами сакрального мистецтва, в книжках і глибокій молитві. Її син Казимир стверджує, що її образи захоплювали не лише майстерністю, але рівно ж заохочували до молитви. Ймовірно, що її першим образом, виконаним для костела, був образ св. Івана з Дуклі (1856). Намалювати його попросив о. Самюель Пясецький для Бернардинів у Львові.

Софія не вважала себе художницею і не хотіла, щоб її так називали. Вважала, що характерним для жінки не є *“(...) геніальність, що сягає по силу, славу, проповідує великі діла, а ідеалом жінки є стати ангелом миру, додавати віри і надії, бути готовою присвятитися тим, кого любимо і невтомно просити вміння служити Богу і чинити добро людям”*.

Донька одного з найкращих польських комедіографів не могла залишитися байдужою до справ пов'язаних з театром. Софія орієнтувалася в репертуарі львівських театрів, в молодості дуже часто була на виставах. Уміла критично оцінити гру акторів, а її театральні рецензії свідчать про глибоку обізнаність в цій галузі. Захоплення театром народилося, ще в дитинстві коли вона спостерігала репетиції аматорського театру, що відбувалися в домі батьків. Вона була причетна також до драматургії батька, оскільки записувала драматичні твори під його диктовку.

Софія Шептицька була правдивим апостолом. Свою віру і побожність прагнула передати найближчим. Багато із своїх роздумів вона записала у формі щоденників, призначених родині. З багатьох її праць за життя вийшла друком тільки одна книжечка-молитовник під назвою: *“W imię Ojca i Syna Ducha Świętego”*. Після смерті Софії у львівській газеті *“Gazeta Narodowa”* і краківській *“Przegląd Polski”* були надруковані її короткі ескізи.

У двотомнику її творів під заголовком *“Pisma”* виданих 1907 року були надруковані спогади про Ванду Островську та вісім коротких оповідань. Тільки у 1967 році вийшли друком *“Wspomnienia z lat ubiegłych”* опрацьовані Б. Закшевським, а у 1993 році *“Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego zakonu św. Bazylego Wielkiego”*. Українсьомовна версія цієї книжки появилася скоріше у 1965 році.

У спогадах, які написала Софія на прохання родини, відтворила десятки постатей зі свого минулого. Робила це, використовуючи художню пластику, щирий гумор, доброзичливу карикатуру. *“Wspomnienia”* Шептицької вказують на художню майстерність, високу культуру, темперамент і талант оповідача, які дістала у спадок від Фредрів. Маючи глибоке виховне значення, багато праць Софії може бути також джерелом літературно-історичних знань.

На особистість Софії впливали вроджені риси характеру, які постійно удосконалювались під впливом виховання, середовища, а також глибоких переживань. З роками, дякуючи зусиллям і Божій ласці, вона зросла до особи, близької до досконалості. Допомогало їй у цьому прагнення служити Богові і чинити Його волю. Ця життєва програма спонукала її до діяльності, набування чеснот і до подолання труднощів. Софія Шептицька завжди була природньою і безпосередньою, у стосунках з людьми вмiла поєднати цю природність з умовностями, яких повинна була дотримуватись. Однак ніколи не трактувала їх надто суворо. З юних років Софія не приховувала своїх поглядів, своєї думки, а вмiла щиро їх висловлювати. Не таїла свого негативного відношення до львівського середовища і його манер. Її вражало блюзнірство, неправда, манірність, а передо всім сарказм по відношенню до інших. Цінності, які вважала за найважливіші, яких дотримувалась, спричиняли, що часом відчувала себе зайвою в товаристві. Головним для неї були не закланність і багатство, а моральні цінності, які вмiла бачити під прикриттям бідності. Шляхетність її душі не дозволяла приділяти більшого визнання чи поваги багатіям.

З плином літ, все більше і більше пробуджувалося у ній бажання відійти від світу, щоб жити на самоті, здаля від Львова. Однак Божі плани щодо її життя виявилися іншими.

Софія турбувалася, щоб ніхто не вважав її кращою, ніж була насправді. Її скромність не дозволяла вважати свої думки, молитви, натхнення чимось надзвичайним чи винятковим. Софія остерігалася, щоб у її творах ховалося власне кохання, яке могло б віддалити її від Бога. Саме тому свої духовні записки вона віддавала переглядати о. Самюельові.

Софія ніколи не втрачала панування над собою, навіть тоді, коли по хвиликах радості приходили моменти пригноблення, спричинені життєвими труднощами. В її молитвах повторювалося гаряче прохання про терпеливість і життєрадісність. Софія не хотіла, щоб її пригнобленість передавалася іншим. Внаслідок праці над собою вона зуміла так запанувати над сумом і розчаруванням, що інші бачили її тільки усміхненою. Життєрадісність стала її натурою, і такою бачили її в оточенні. Софія намагалася плекати цей дар, бо вважала, що почуттям гумору і веселістю можна більше досягнути, ніж моральними. Вона вмiла подивитися на себе збоку, зауважити власні слабкості і недоречності та сприймати їх з гумором. Мала вона певні комплекси, але вони ніколи не були для неї приводом для смутку, тільки об'єктом жартів. Лише люди по-справжньому зрілі вмiють дивитися таким чином на себе.

Від природи Софія була вразливою. Ця риса характеру проявлялася в різних ситуаціях. Можемо говорити про її мистецьку вразливість, вразливість на красу природи, чи на людську кривду і терпіння.

Спонтанність сприйняття оточуючого світу була особливим багатством психіки Софії і становила основу багатьох її здібностей. Твори мистецтва викликали у неї захоплення. Вона

володіла даром спостереження, була здатна запам'ятати багато деталей, а потім використати їх у своїх літературних і малярських працях.

Вразливість Софії проявлялася також у спілкуванні з природою, підтвердження чого знаходимо в її листах. Як сама розповідала, вона вміла жити в гармонії з природою, споглядати плин води, вслухатися в мову дерев, серед яких найбільше любила смереки.

Прагнення допомогти найближчим було ще одним проявом вразливості. Софія уникала ситуацій, в яких інші могли б відчувати себе приниженими, засоромленими чи заклопотаними. До кожного вона відносилась з належною повагою, турбувалася про вигоду численних гостей у домі в Прилбичах, не забуваючи про найменші дрібниці. Вона була гостинною, хоча часом мусіла переборювати втому чи хворобу. Своїми вчинками Софія єднала ближніх для Бога. Була дискретною і не висміювала людей, яких негативно оцінювала. Стримувалася від зайвих слів, хоча, як визнавала Ванді: *“(...) аж кортіло висловитися”*. Щиро співчувала хворим і тим, що страждали. До її численних обов'язків у Прилбичах (маєтку чоловіка) належало видавання ліків селянам і службі, а відвідування і лікування хворих було одним із її щоденних занять. Цей обов'язок виконувала “тихо і невтомно” і хворобою, яка стала головною причиною її смерті (туберкульоз), заразилася від хворої селянки, яку доглядала. Ніколи не відмовляла хворим у допомозі, хоча часом почувала себе втомленою щоденними обов'язками і турботами про родину і дім. Підтримувала своєю присутністю людей, які переживали життєві труднощі. Була щасливою, якщо могла потішити когось, бо знала *“(...) чим є одна сльоза, один потиск щирої руки в терпінні”*. Софія вміла відчувати переживання інших. Щоденно у власному домі зіштовхувалася з терпінням і тому розуміла біль, спричинений хворобою, чи втратою найближчих. Тоді вона поспішала з допомогою. Присвячувала свій час тим, хто потребував підтримки. Коли почувалася безсилою допомогти в терпінні визнавала це, обіцяючи щиру молитву, запевнюючи у своїй відданості і бажанні вчинити щось більше.

Здатність до співчуття робила Софію симпатичною, сердечною і доброзичливою по відношенню до інших. Про те, що Софія Шептицька не була байдужою до страждань інших, засвідчують слова з наступного листа: *“(...) чи часом і тобі не здається, що пізнавши радість чи не першим почуттям є прагнення просити Бога за всіх, що терплять, благаючи Його полегшити їхні терпіння, та втішити їх”*.

Природня лагідність у відношенні до інших робила Софію привабливою. Здобувала приятелів не тільки в молодості але, рівно ж з плином років кількість її знайомих збільшувалася. Її знайомства не обмежувалися зустрічами і розмовами, а переростали у тривале листування. Софія вважала писання листів своїм апостольським завданням і була йому вірною аж до кінця. Щоденні, буденні заняття, любов до ближніх Софія вважала своїм

добре виконаним обов'язком, бо слова промовлені з почуттям, спокоєм мають більше значення ніж ті, в які вкладено багато зусиль і красномовства. Софія знала- всім що має необхідно ділитися з іншими. Вона терпляче вислуховувала зв'язання інших. Приятелі вважали її особою, котру полишають клопоти і переживання. Своєю поведінкою викликала заздрість у приятельок однак не відмовляла їм в увазі, хоча часом їй було прикро, що вони не зуміли зрозуміти її. Вона ніколи не використовувала часу, відведеного домашнім обов'язкам для молитви.

Бог покликав Софію до подружжя, в якому попри складності, все ж таки можливо досягнути святості. У 1861 році Софія взяла шлюб з поміщиком Іваном Шептицьким, людиною із сильним характером, незламних правил, вимогливого до себе й до інших. Він був вимріяним мужем, побожним, добрим і люблячим, але водночас і скритим. Софія подивляла його наполегливість у праці і відповідальність.

Подружнє життя розвинуло у Софії здатність до самопожертви, тому що бути дружиною, передо всім значить кохати, вийти за межі владного я, щоб обдарувати собою інших. Про таке самозречення пише: *“(...) знаєш Дунюхи, я тепер навіть не замислююсь , чи мені щось подобається чи ні. Тільки щоб він /чоловік/ і родичі були задоволені(...) зараз моя особа набуває таких мікроскопічних пропорцій, що моментами, не можу збагнути, що вона думає, що їй подобається, чи не подобається”*.

Про подружнє життя Івана та Софії писав Ян Олександр Фредро-її брат в листі до матері: *“(...) не маю слів, щоб описати враження, яке на мене справляють Прилбичі, а особливо Ясь і Софія- нехай їх Бог завжди благословить”*. Про дім в Прилбичах також писали й інші особи, що не були кривими Яна і Софії. в посмертних спогадах про Софію Шептицьку ЛюдвікДембіцький писав: *“ Основою цього сімейного щастя, крім взаємності почуттів, які витримали у своїй свіжості до кінця, чимраз відчутніше- була поряд з вірою праця, праця спільна, спільні турботи, не занедбування жодного обов'язку”*. Софія, як молода дружина, і надалі прагнула в нових обставинах вірно служити Богу. Просила Ванду, аби молилася за те, щоб зуміла виконати завдання, які поставив перед нею Бог.

З перших днів подружнього життя, відколи з'явилася у Прилбичах, проявила свою любов до Бога зразковим виконанням сімейних обов'язків. З перших хвилин прийняла обов'язки господині дому. Софія керувала домашнім господарством, а згодом допомагала чоловікові у маєткових справах, коли він виїжджав на засідання Державної Ради до Відня, до Львова на засідання Галицького Сейму і до Королівства, де був його маєток. Піклувалася про релігійне життя чоловіка. Тішилася тим, що він сповідався, його духовним зростанням. Коли чоловіка огортав смуток і розчарування, Софія вгадувала потреби його душі. Намагалася йому допомогти. Молилася і просила про слова потіхи.

Гідність і відповідальність жінки найповніше реалізується в материнстві. Мати є серцем сім'ї і визначає ритм її життя. Софія народила семеро синів, з яких тільки п'ятеро дожили до зрілого віку. З моментом народження першої дитини прийняла нові обов'язки. Молода мама усвідомлювала відповідальність за дітей, якими обдарував її Бог. Не вважала їх своєю власністю, але цінністю, даною їй на збереження Богом: *“(...) усвідомлюю, що Бог дає нам дітей не для власної потіхи, не для того, щоб ми обдаровували їх любов'ю заради себе, але щоб не думаючи про себе, оточували їх любов'ю для Бога і для них самих, вели їх дорогою любові.”*

Софія знала, що саме Бог довірив їй виховання дітей. Хоча вона мала право на любов своїх дітей, уміла посвятити її задля добра дітей і згодитися з волею Бога. Виховання дітей виповнювало її час, ставало об'єктом її зусиль, займало все більше місця в її молитвах, думках і почуттях. Багато часу перебувала сама з дітьми, бо як казала: *“(...) матері ніхто не замінить”*. Софіїним принципом у вихованні дітей було утримувати власне серце у вірності Богу і таким чином, просити благословенства для дітей: *“(...) знаєш Дунюха в душі себе так почувую, ніби кожний, навіть найменший материнський біль є святим, і така тривога у ній, щоб на нього не впала кара за мій гріх, що навіть не спадає на думку нарікати, тільки чимраз більше горнеться серце до Бога і до тої Матері Небесної”*. Одним із методів виховання Софії було: *“(...) залучення Бога до найменших виховних завдань”*. Вона багато молилася і зв'язала Богу свої найдрібніші турботи. Коли її запитали про методику виховання, відповіла: *“Мій єдиний метод виховання це Богородице Діво”*. В молитві шукала вона ясності і поради, а про те, що дійсно отримувала цю очевидну, реальну допомогу пише далі в листі: *“(...) Бог за мене все робить”* Софія перша вчила дітей про Бога, особливим чином дбаючи про те, щоб дух молитви панував у домі.

Любов до Бога Софія плекала також через сакраментальне життя. Разом з дітьми приступала вона до святих тайн, дбала про старанне приготування їх до сповіді і Святого Причастя. Передусім піклувалася вона про душевну чистоту, нагадувала старшим синам в листах про сповідь, заохочувала, щоб не відкладали її до певного терміну, але користали з неї тоді, коли їх душа буде цього потребувати. Наскільки їй залежало, щоб діти не грішили, свідчать слова, написані на образках, що їх подарувала дітям в день посвячення новозбудованого дому: *“(...) Нехай мої діти пам'ятають, що єдиною молитвою їхньої матері в цьому дні було, щоб великим трудом збудований дім радше запався, чим дудь-коли мав би в собі переховувати обиду Бога. Радше смерть, чим гріх- мої найдорожчі діти. Бог з вами!”*.

Софія не потурала злу. Намагалася в зародку перемагати шкідливі звички. Вона вчасно розпізнавала у своїх дітей риси характеру, що тільки но формувалися. Зауважувала

невідповідну поведінку синів. Але від материнського ока не заховалися й особливі таланти, що ними Бог обдарував її дітей: *“(...) те хлоп'я Господь обдарував особливою любов'ю, тому що хоче його мати біля себе.”* Це власне вона за допомогою слова і особистого прикладу була для своїх дітей провісником віри і плекала покликання кожного з синів.

В подружньому житті Івана і Софії не обходилося без труднощів. Найбільшою, без сумніву, кризою в їхньому житті було визнання чоловікові наміру сина вступити до новореформованого чину Василян. Софія мала вплив на формування романового покликання до монашого життя і з особливою дбайливістю плекала його і оберігала. Батько Романа не хотів змиритися з покликанням сина і категорично протестував проти його вступу до Чину. Він вимагав, щоб Софія припинила будь-які контакти з єзуїтами, вважаючи їх першопричиною вибору такої дороги сином. Софія не чинила опору чоловікові і виконала його вимогу. Коли Роман дошкульно відчував труднощі в духовному житті спричинені батьковим випробуванням, вона страждала разом з ним. Ніколи однак не підривала авторитету батька, заохочувала сина до терпеливості і довір'я, розмовляла з ним і страждала подвійно, спостерігаючи за нещасливим Романом і за чоловіком, непохитним у своєму рішенні.

Щоденне життя Софії, обов'язки дружини і матері, були для неї нагодою для наближення до Бога і сповнення Його волі. Це було її посвятою, тому що досконалість осягається буденністю. Софія цілковито покладалася на Бога, довіряючи Йому піклування своїм життям, дозволяючи щоб Він сам вів дорогою до Себе. Своє щастя розуміла як сповнення Божої волі і до неї хотіла пристосувати свої життєві завдання. Софія добре розуміла необхідність самозречення і також це висловила: *“Бог хоче жертви нас самих, чи в собі, чи в других живемо”*.

Найкращим іспитом відповідності власної волі з волею Христа є, без сумніву, випробування хрестом. Воно підтверджує правдивість людських намірів. Саме в терпінні найчастіше проявляється глибина нашої віри у Христа і сила наших зв'язків з ближніми. Хрест з'являвся в житті Софії як справжнє терпіння, що його відчувала у різноманітних проявах.

Неминучим етапом людського життя є смерть, і сімейна людина переживає її часом багато разів. Батько і мати вмирають стільки разів, скільки разів вмирають їх діти. Двічі Софія пережила смерть власних дітей. Смерть первістка Стефана пережила надзвичайно важко і до кінця життя та втрата була для неї болючою. Вона дуже страждала, адже відхід когось, з ким становиться єдине ціле, є може ще тяжчим випробуванням, ніж власна смерть. Своїм болем Софія не хотіла ображати Бога, тому намагалася зрозуміти Божі наміри у тій важкій хвилині і говорила: *“(...) можливо ця любов(до дитини) згодом зростає так, як*

жодна досі- і кидала б тінь на любов до Бога- добре є так, як є, Дунюха, це є головним моїм почуттям, але як же ж мене болить серце”.

Смерть сина Юрія була для Софії ще одним випробуванням, усвідомленням своєї безсилості перед трагедією що відбувалася на її очах. Рік 1880 доповнив страждання, яких зазнала Софія в попередні роки. В своєму щоденнику місяць по смерті Юрія вона записала: *“(…)після смерті Ізя відчула на собі майже фізично, що коли Бог дає хрест людині доброї волі, то хрест несе людину, а не людина хрест”*. Написала там також, що смерть не мусить бути нещастям, якщо її добре відчитати може стати неоціненим даром.

Наступним випробуванням для Софії стала смерть батьків. Втративши батька, вона почувалася дуже самотньою, адже була до нього так міцно привязана, а смерть виявила глибину їх любові. Ці важкі хвилини прощання з найближчими були нагодою для зближення з Тим, до кого прагнула прилучитися навіки.

Поєднання власного життя, страждань і смерті з муками і смертю Ісуса Христа надає людському життю і смерті остаточний вимір і виконує також функцію спасення. Проявом розуміння цієї істини є молитва, написана Софією після смерті батька. Свої роздуми вона записала у формі діалогу з Христом, що страждає. Відповідаючи на її скарги, Ісус вказує на свої терпіння, а одночасно дає до зрозуміння, що життєвий шлях Софії- це співучасть в Його муках.

Відчуваючи страждання Софія особливо наголошувала на своєму бажанні коритися Божій волі. Майже в кожному листі підкреслювала свою готовість до виконання Божих планів такими словами: *“Нехай діється найліпша, наймудріша, найсвятіша і найлюбіша Воля Твоя”*, або : *“(…) не як я хочу, але як Ти- нехай буде воля Твоя”*. Не приховувала свого болю, втоми буденністю, але водночас вірила, що все те, що походить від Бога є для неї найкращим, і тому так багато вдячності було в її серці. Вдячність бачимо чи не в кожному листі, де говориться про страждання. Софія вірила, що терпіння є проявом Божого милосеодя і нагадуванням, що саме в Ньому знаходиться щастя людини, а життєві труднощі є випробуванням любові і знаком вірності Богу.

В коментарі до листів Казимир Шептицький вміщує надзвичайно важливі зауваження про те як Софія переживала труднощі. Він стверджує, що з кожним роком в її житті зростали труднощі, які були майже непомітними для людського ока. Але водночас в листах Софії Шептицької знаходимо багато фрагментів, де вона говорить про своє невміння приймати хрести. Щодо цього вона пише з великою покорою про свою безрадість та просить в молитві вміння зносити терпіння. Софія внутрішньо змінювалася під впливом переживань, по- іншому дивилася на себе і свою долю, бо бачила в них знаряддя для здійснення Божих діл в її житті і в житті найближчих. Хрест допомагав зрозуміти таємниці життя, робив душу

Софії більш шляхетною, бо саме в терпінні найчастіше чесноти потверджуються та отримують можливість повного використання і розвитку.

* * *

Аналізуючи життя Софії з Фредрів Шептицької можна помітити, що духовні цінності мали для неї основне значення. Це проявлялося у згоді на терпіння, яке мотивувало її прагнення довірити своє життя Богові. Софія жила буденністю, шукаючи в усьому волю Божу, а слова, що їх промовив Ісус на Оливній горі “(...) *хай не моя, а Твоя буде воля*”, можна назвати її життєвим кредо.

Слід зазначити, що до цього часу немає праць, присвячених виключно Софії Шептицькій, а тим більше її духовному життю. Зазвичай про неї писалося в контексті біографій її синів. В останніх роках у Львівському Державному Архіві знайдено листи Софії Шептицької до сина Романа, який після смерті Ванди Островської був світком духовних переживань своєї матері. Ці листи можуть повніше розкрити духовний світ Софії з Фредрів Шептицької.